

SINT -FRANCISCUS VAN ASSISI. Tederheid en kracht; door *L. Boff*. Altiora, Averbode/Apeldoorn, 1984. 216 blz. (uit het Portug. vert. door F. J. Verstappen OFM).

Vanuit het perspectief van de armen stipt de Latijns-Amerikaanse franciscaan en bevrijdingstheoloog Leonardo Boff in de vijf hoofdstukken van dit boek vijf vragen aan, die voor onze tijd van belang zijn. Vragen welke aan Franciscus worden voorgelegd, en wiens antwoorden bijzonder aktueel blijken te zijn.

Hoofdstuk 1 handelt over de steeds toenemende kloof tussen arm en rijk, oorzaak van de voortschrijdende mondiale onrechtvaardigheid. Franciscus' radikale keuze voor de armen vormt een uitdaging en een boodschap voor onze hedendaagse maatschappij.

In *hoofdstuk 2* maakt Boff duidelijk, hoe Franciscus' radikale keuze voor de bevrijding van de armen ons in staat stelt onze christelijke vrijheid te evalueren en hoe Franciscus' bevrijdende visie een praktische bijdrage kan leveren voor het emancipatieproces van de onderdrukten van deze tijd. Franciscus' keuze wordt hier geconfronteerd met en gerelateerd aan de Latijns-Amerikaanse bevrijdingstheologie en de West-Europese bevrijdingsbewegingen van de laatste vijf eeuwen.

In *hoofdstuk 3* komt Franciscus' bijdrage voor een kerk aan de basis aan de orde. Kerk is, volgens Franciscus, vooral een geloofsgebeuren, dat voortdurend in wording is; en hoewel Franciscus voornamelijk ijverde voor een volkskerk, ligt de betekenis van zijn visie vooral in het feit dat 'kerk' zich met name daar realiseert waar kleine groepen mensen samenkomen en zich dienstbaar ten opzichte van elkaar opstellen: de basisgemeenschappen.

In het kader van dit themanummer is vooral *hoofdstuk 4* van belang. Hierin wordt de huidige crisisproblematiek centraal gesteld; een crisis die van structurele aard is en de grondslagen van onze samenleving raakt. De verschijningsvormen van deze crisis vertonen een massief beeld: leegte, eenzaamheid, angst, onzekerheid, agressiviteit, ofwel: algemene onvoldaanheid. Vriendschap, tederheid en moed tot engagement ontbreken vrijwel geheel. De eigenlijke grond van deze crisis is verbonden met de opkomst van de bourgeoisie en de ontwikkeling van de analytische rationaliteit (Logos) die de weg afsneed voor andere legitieme toegangen tot de realiteit, die hun oriëntatie vinden in de pathos (sympathie) en de eros (broederlijke gemeenschap en tederheid). Niettemin wijst alles erop, dat aan de hegemonie van de rede momenteel een einde gaat komen en dat we aan het begin staan van een andere hegemonie, nl. die van de pathos en de eros. Onder pathos moet niet enkel affektiviteit worden verstaan; het is bovenal actief worden, het initiatief nemen in het aanvoelen van de beleefde werkelijkheid en er zich mee identificeren. De eros is de kracht die ons *doet* zoeken naar de eenheid met wat we voelen en waarderen, met de realisatie van onszelf, met mensen wier omgang voor ons van betekenis is, met onze idealen. Eros is een mee-voelen, een sympathiseren, gemeenschap scheppen. Om de eros vorm te geven heeft de logos een onvervangbare functie: het is haar taak orde en discipline te scheppen, vorm te geven aan de eros. Eros en logos staan derhalve in een dialektische verhouding.

Wanneer de eros erin slaagt 'zijn hegemonie te behouden en zich door de logos in toom laat houden, dan worden tederheid ('Fürsorge', vgl. Heidegger) en bezorgdheid de grondhouding van mens en cultuur. Er ontstaat een samengaan van twee karakteristieken: tederheid (dat is geen sentimentaliteit!) en kracht. De 'hoofdfiguren' van deze nieuwe bestaanswijze zijn met name de volksklasse en de arbeiders. Dezen zullen uiteindelijk de eigenlijke dragers van dit nieuwe cultuurmodel zijn. De strijd om het bestaan, het werk, de uitbuiting maken van dezen de bewakers van de waarden die we het meest missen: gastvrijheid, hartelijkheid, samenwerking, solidariteit. Zoals Che Chevara zei: 'Men moet zich sterk opstellen, doch zonder daarbij zijn tederheid te verliezen'. Hier rijst Franciscus als oriëntatiepunt aan de horizon: hij houdt ons heel andere structuurprincipes voor, nl. die gebaseerd zijn op het hart, de tederheid, solidariteit.

In *hoofdstuk 5* tenslotte gaat het over het probleem van de integratie van het negatieve in ons leven. Eros en pathos, de basisenergie van het menselijk leven, breiden zich naar alle kanten uit. Dientengevolge hebben we steeds te maken met een kracht die zich zowel voor opbouw als vernietiging leent. Wanneer de kunst van de logos erin slaagt de energie in goede banen te leiden, komen tederheid, meelijden en zorgzaamheid tot bloei en geven glans en smaak aan het menselijk bestaan.

Boffs boek over Franciscus houdt het midden tussen een biografie en een theologische monografie. Met name hoofdstuk 4 is voor verdere uitdieping van het thema van dit nummer zeker aanbevelenswaardig. Het is overigens geen gemakkelijk leesbaar boek. Wanneer Boff het heeft over de betekenis van Franciscus voor de kerk van vandaag is misschien een waarschuwing op zijn plaats: de basissgemeenschappen in Latijns-Amerikaanse landen zijn immers niet te vereenzelvigen met de 'basissgemeenten' hier. De door Franciscus gewilde volkskerk en de volksvroomheid in Latijns-Amerikaanse landen (waar de wortels van de bevrijdingstheologie moeten worden gezocht) met hun daarop gebaseerde basissgemeenschappen, sluiten daar naadlozer op elkaar aan dan hier.

Jan Simons